

Тема: Дж. Байрон. Поема «Мазепа». Історична основа та романтичний міф.

Мета: поглибити знання про романтизм як літературного напрям, показати поєднання в поемі Байрона історичних подій та творчого вимислу автора; розвивати навички дослідницької роботи з текстом, розвивати навички виразного читання, усного мовлення, вести діалог; виховувати любов до художнього слова, повагу до історичного минулого нашого народу, почуття патріотизму.

Хід уроку

*Герої, подібні до творів мистецтва,
видаються величнішими через простір віків.
П'єр Буаст*

I Організаційний момент

Шпарина

II. Актуалізація опорних знань

«Історико - літературний крос»

Незавершені вислови – учні доповнюють їх необхідними відомостями

1. Романтизм – це...
2. Які історичні події вплинули на виникнення романтизму...
3. Байронічний герой – це...
4. Основна ознака романтизму - ...
5. Відомі гетьмани – це...

III. Повідомлення теми, мети уроку.

У творчому доробку Байрона не тільки поезії. Він відомий світу і як автор поем “Корсар”, “Лара”, драматичних творів “Манфред”, “Каїн”, роману у віршах “Дон Жуан”. Світове визнання молодому автору принесла його поема “Паломництво Чайльда Гарольда”, герой якої, розчарувавшись у солодких мріях юності, тікає від суспільства у далекі екзотичні краї, де шукає серед дикої природи гармонію життя. Цікаво, що Байрон настільки скраво і захоплююче описував події і картини природи в поемах, що читачі ототожнювали автора з героями кожної його поеми. Наприклад, поета - з образом Чайльда Гарольда, навіть вважали, що він певний час був піратом, тому, що дуже майстерно і точно описав піратський побут у поемі “Гяур”.

У 1818 році, під час перебування в Італії, Байрон пише ліроепічну поему “Мазепа”. Саме цей твір відкрив європейській публіці невідому тоді країну - Україну.

4. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу

*Мозковий штурм

- Чи не здивувала вас назва поеми?

- Що вам відомо з уроків історії України про Івана Мазепу?
- Які риси характеру Мазепи – політика вам відомі?
- Пригадайте відомі вам заслуги гетьмана у розвитку держави і культури України?

***Слово вчителя**

Іван Мазепа – одна з тих зразкових постатей української історії, життя та вчинки яких і сьогодні викликають гарячі суперечки як фахових істориків, так і людей, взагалі далеких від історичних перипетій. Політичний діяч, військовий, дипломат, меценат... Мало кому випала така цікава й непроста доля.

***Робота над епіграфом**

Герої, подібні до творів мистецтва, видаються величнішими через простір віків.

П'єр Буаст

- Дивлячись на епіграф уроку, вдумаємося у його зміст. Чи згодні ви зі словами П'єраБуасте?

***Проблемне питання**

- Хто ж все – таки він - Іван Степанович Мазепа? Приятель Петра І, один із перших кавалерів найвищого російського ордену Андрія Первозванного, борець за інтереси Української козацької держави – чи звичайний чоловік зі своїми таємницями, почуттями, романтик і авантюрист?
- Чого більше в поемі Байрона: історичної чи міфологічної основи?

***Робота з текстом.**

Читання вибраних уривків з поеми.

1. В жахливий день біля Полтави
Від шведів щастя утекло,
Навкруг порубане, криваве,
Все військо Карлове лягло.
Такий від долі жереб впав;
І Карло день і ніч тікав
Через поля, річки, діброви
В чужих і власних каплях крові.
(діалог короля і Мазепи)

Поранений Карл хвалить Мазепу та
його коня Буцефалоса за спритність,
відважність та просить розповісти де
той навчився такій спритній їзді.
Мазепа переноситься думками в минуле

Красунь- юнак я був тоді...
Тепер, коли вже сімдесятий
Мені минув, не гріх сказати,
Що в дні юнацтва золоті,
Бувало , кожного вельможу
З мужів чи хлопців переможу

У всій приватній марноті.
Я ж був веселий і стрункий...

Мазепа розповідає про своє кохання до
Терези,дружини заможного шляхтича,
про свої глибокі почуття

Кохав я і коханим був...
Та ви ще слабість цю солодку
Не відчували -так я чув...
Ми потай бачились...Той час,
Як ми зустрілись перший раз,
Був повен туги і чекання.
Я всю віддав би Україну,
Щоб пережить таку хвилину
І знову тільки пажем буть-
Отим щасливим паничем...

І нас обох одної ночі
Схопила згряя шпигунів...
Від гніву граф оскаженів,
А я голіруч- як на сміх!

Скорився долі ...і юрба
Мене у двір поволокла.
Яка Терезина судьба,
Не скажу вам- не знаю й сам,
Отак нас доля розлучила.!

„Коня сюди!”- Коня ввели,
Це справді був шляхетний кінь-
На Україні виріс він.
Прудкі , мов ті думки, були
І нього ноги... Дикий звір...
Мене десяток гайдуків
Йому до спини прикрутив
Тугим ремінням- і пустив...
Свисток, батіг ...і кінь побіг...

Герой Байрона - юний Мазепа - пережив
багато фізичних і моральних мук, він
був на межі, вже майже втратив надію
на порятунок.

Моє безсиле тіло
Що зв’язане на нім весіло,
Для диких сил було, мов пух.
І кожен мій болючий рух
Звільнити ноги, спину , руки,
Напухлі від страшної муки,
Будили жах його і гнів...

Вже ось до лісу ми добрались...
Це був безкрай, дикий праліс...

Крізь листя вітром кінь летів,
Лишав далеко за собою
Кущі, дерева і вовків,
Що ззаду гналися юрбою..

Почув я плюскіт біля себе,
Вгорі ж мигтіло зірне небо..
Це був не сон: мій дикий кінь
Перепливав ріку глибоку...

Десь кінське ржання розляглося
Із хащі темної соснини,-
Табун коней до нас летів

Чотирикутником великим.

Коли мій кінь побачив їх,
То наче збувся він безсилля,
Напружив жили кволих ніг
І почвалав... Ще тільки хвиля-
Він хрипло, глухо заїржав,
Здригнувся і на землю впав...

Отак лежали ми прикуті-
Вмираючий на мертвім трупі.
Як мало сподівався я,
Що бідна голова моя
Побачить блиск нового дня.

Вже сонце сілоВсе ще я
Лежав прив’язаний до трупа
Вже задубілого коня..

Легенька дрож і забуття...
Вже іскор у мізку нема -
Важке зітхання...гострий біль...
Ще стогін- і нарешті тьма.

Прокинувся...Де я?
Людське схилилося лице
Ласкаво, ніжно наді мною?

Дівчатко з довгою косою,
Струнке, вродливе і ставне-
Сиділо в хаті під стіною
І пасло поглядом мене.
Когось гукнула...Вона вернулася з
батьками..

Вони знайшли мене в долині,
Внесли мов трупа в ближній дім
І врятували... А потім
Я став гетьманом в їх країні
Безумний, що в гніві палкому
Помстивсь так люто на мені...
Він путь проклав мені до трону..
Хіба ж ту долю нам збагнуть?

Закінчив гетьман свою розповідь.....

І сон стулив йому вже очі.
Та ви дивуєтесь чому
Король не дякував йому

За повість?
Він причину знав:
Король уже годину спав.

*Аналіз прочитаного

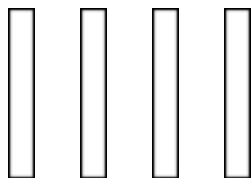
Товсті питання	Тонкі питання
Доказ з тексту Чому? <i>Він так вчинив</i>	Хто? <i>Головний персонаж</i>
Поясніть, чому? <i>Його так покарали</i>	Що? <i>Описується у сюжеті</i>
Як ви думаєте? <i>Чи не занадто жорстоке покарання</i>	Коли? <i>Відбуваються події (50 років тому)</i>
Чи є відмінність між зображеними образами Мазепи і шляхтича?	Можливо? <i>Вчинок керований коханням чи юнацьким авантюризмом</i>
Подумайте, що було б, якби? <i>кінь не виніс його до хати.</i>	Буде? <i>Покарання</i>
	Міг би? <i>Щось змінити</i>
	Як звати? <i>Коханку</i>
	Було? <i>Кохання справжнім</i>
	Згодні ви? <i>З обраною карою</i>

*Яким же ми побачили Мазепу у Байрона?

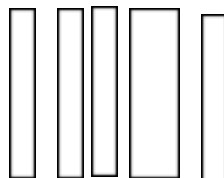
Пропоную вам попрацювати в групах з цитатним матеріалом (додатки) та колективно заповнимо нашу схему.

Образ Мазепи (схема)

Королівський паж

Гетьман

- **Висновок:** „Образ Мазепи-гетьмана не просто багатший й цікавіший за Мазепу-коханця, перед нами два різні характери”

Соломія Павличко

Цитати до образу <u>Мазепи-гетьмана</u>	<u>Коментар, висновок(риса характеру)</u>
1. « Гетьман-похмурийістарий. І сам , як дуб той віковий...”	
2 „ ...обтер коня , розгладив гриву, ноги й хвіст.”	
3,, Вам ,пане спати вже пора, А варту буду я нести.”	

<u>Цитати до образу Мазепи-гетьмана</u>	<u>Коментар, висновок(риса характеру)</u>
1. „... відважний дух, тверда рука	
2. „ балакав менш і більш зробив...”	
3. „ Увесь убогий свій припас І з Карлом і всіма з почоту Гостинно поділився він З такою ж гідністю достоту”.	

<u>Цитати до образу Мазепи королівського паж</u>	<u>Коментар, висновок(риса характеру)</u>
1.” ... так палко я любив... Кохав я і коханим був...”	
2,, Я б життя віддав, Щоб пред небом і землею, Я міг назвать її моєю... Я так тужив і сумував...”	
3,, Я мав гарячу кров дідів, Що від образи хвилювалась”	
4,, Та я ж не раз , не двічі Дивився просто смерті в вічі.”	

<u>Цитати до образу Мазепи-королівського паж</u>	<u>Коментар, висновок(риса характеру)</u>
1.« Бувало кожного вельможу З мужів чи хлопців переможу»	
2. „ Я був веселий і стрункий”	
3. „ Літа, як бачите не вгасили, В мені ні мужності, ні сили”	

*Дослідницька робота. Довести, що образ Мазепи у поемі Байрона яскравий приклад романтичного героя

Вчитель:

- Давайте згадаємо, якими риси притаманні романтичному байронічному герою?
- Чи можна віднести образ Мазепи до романтичного байронічного героя?

2. Образ вершника

Мазепа став

символом :

- неспокійної душі;
- нескореної сили;
- постійної небезпеки;
- уособлення вільної людини;
- це символ свободи, нації.

Всі ці ознаки доводять, що поема є романтичним твором.

Мазепа-романтичний герой "байронічного типу"?

Образ Мазепа

- Трагічна нескореність
- Похмурість
- Мовчазність
- Рухи повільні, урівноважені
- Самоповага
- Уміння цінувати слово

"Байрон малює Мазепу з симпатією як людину сміливої вдачі і могутньої волі, постать безумовно романтичну і титанічну, але ніяк не похмуро-демонічну" (К. Шахова)

5. Закріплення вивченого матеріалу

- Вправа "Так чині?" (робота в парах) (якщони, одним словом пояснити, чому)

1. В поемі Байрона сам Мазепа розповідає про себе ... (так)
2. Мазепа згадує про події, які трапились з ним 10 років тому ... (ні, 50)
3. Кохану молодого Мазепа звали Анна ... (ні, Тереза)
4. Буцефалос – це кінь старого Мазепа ... (так)
5. Дикий кінь доніс молодого Мазепу до України ... (так)
6. Після того, як Карл XII прослухав розповідь Мазепа, він довго не міг заснути ... (ні, заснув)

Правильні відповіді:

1 – так 3 – ні, Тереза 5 – так

2 – ні, 50 4 – так 6 – ні, заснув

* **Тести**

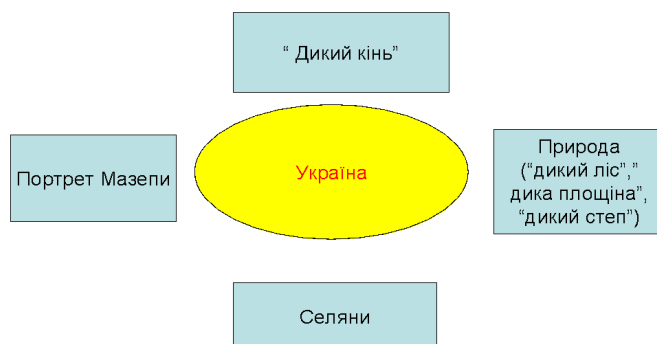
1. Працюючи над створенням поеми Байрон користувався такими творами

- а) «Іван Мазепа» Й. Фріча
- б) «Полтава» О. Пушкіна
- в) «Історія Карла XII» Вольтера

2. Який епізод із життя Мазепа покладено в основу поеми:

- а) перехід Мазепа до Карла XII
- б) кохання Мазепа до дружини польського пана

Образ України в поемі

в) розбудова української державності

3. Що символізує дикий кінь в поемі?

- а) образ України
- б) образ свободи
- в) образ Мазепа

4. До якого жанру відноситься твір «Мазепа»?

- а) легенда
- б) ліро-епічна поема
- в) роман у віршах

5. Риси байронічного героя:

- а) життєрадісний, легковажний

б) волелюбний, гордий, притрасний
в) фізично слабкий, відсутня ціль у житті

6. Від кого ведеться розповідь у творі:

а) автора б) Мазепи в) Карла XII

7. Що гетьман насамперед зробив під час привалу:

а) оглянув зброю; б) доглянув коня; в) розпочав трапезу?

8. Чому герой так прагнув списа, меча, щоб:

а) поборотися з вовками;
б) помститися кривдникам;
в) порозтинати пута?

9. Від чого Мазепа опритомнів:

а) від колючого терну;
б) від завивання вовків;
в) від холоду хвилі?

10. Що зупинило табун диких коней, який мчав на вмираючу людину :

а) запах крові;
б) людський погляд;
в) кволий голос?

11. Хто врятував Мазепу:

а) козаки; б) кочовики; в) поляки?

12. Чим закінчується поема:

а) Карл подякував Мазепі за цікаву розповідь;

б) король попросив розказати ще одну історію;

в) король уже з годину спав?

* Відповідь на проблемне запитання.

- *Хто ж все – таки він - Іван Степанович Мазепа? Приятель Петра I, один із перших кавалерів найвищого російського ордену Андрія Первозванного, борець за інтереси Української козацької держави – чи звичайний чоловік зі своїми таємницями, почуттями, романтик і авантюрист?*
- *Чого більше в поемі Байрона: історичної чи міфологічної основи?*

6. Підсумок уроку

Красива історія була підхоплена поетами, художниками і композиторами. Мазепі митці присвятили 186 гравюр, 42 картини, 22 музичні композиції, 17 літературних творів, 6 скульптур.

7. Домашнє завдання

Підготуватися до контрольної роботи, повторити тему «Романтизм»